

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

مدرسه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله عليها)

شهرستان اصفهان

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان

رابطه اراده ی الهی با اراده انسان

استاد راهنما

سرکار خانم صائبی

استاد داور

جناب آقای برقی کار

پژوهشگر

زهرا موحدی

تابستان ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به

پیشگاه آنکه شبیه ترین مخلوقات بود به پیامبر عظیم الشان خَلَقاً و خُلُقاً، آن که پیکرش ارباً
اربای صحرای کربلا بود؛ جگرگوشه ی شباب اهل جَنّت، علی اکبر حسین علیه السلام.
و بعد از آن تقدیم به برادر زاده جوانم، مهران که تاب ماندن نداشت و روح بلندش به خالقش
پیوست. او که خود، در رؤیای صادقۀ موضوع تحقیق را برایم انتخاب نمود.

تقدیر و تشکر

با حمد و سپاس فراوان به درگاه حضرت حق که توفیق به بنده عنایت فرمود تا بتوانم گامی در راه فراگیری علوم اسلامی بردارم. از مؤسس محترم حوزه آیت الله مقتدایی «دامت توفیقاته» مدیر محترم، حاجیه خانم نعمت بخش که خواهرانه و دلسوزانه گام به گام در آماده شدن تحقیق بنده مرا یاری فرمودند و استاد عزیزم سرکار خانم صائبی که با روی خوش و حوصله بسیار بنده را راهنمایی نمودند و استاد بزرگوارم سرکار خانم سیادت که از ارائه مشورت های راه گشا دریغ نفرمودند و همچنین سرکار خانم شکرانی پور معاون محترم پژوهش و سرکار خانم حیدری مسئول کتابخانه حوزه کمال تشکر و قدر دانی را داریم همین طور از مسئولین کتابخانه ابوالعباس تشکر می نمایم در پایان از مادر عزیزتر از جانم که در این پژوهش مرا همراهی کردند؛ قدر دانی می نمایم.

چکیده

تحقیق حاضر در موضوعیت رابطه اراده الهی با اراده انسان مطرح می شود که چگونه اراده انسان تحت اراده الهی قرار می گیرد. انسان موجودی خدا جوست اما چون ذات الهی قابل دسترسی نیست از طریق صفات الهی انسان می تواند خدای خویش را بشناسد. یکی از صفات الهی اراده است. اما اراده در انسان و خدای متعال متفاوت است، در انسان طی مراحل اراده حادث می گردد ولی چون ذات خداوند بسیط و قدیم است، مراحل و حدوث در آن راه ندارد. در مورد اراده الهی و اراده انسان دیدگاه های مختلف: افراط، تفریط و اعتدال وجود دارد. دیدگاه افراطی یا جبر، همه چیز را مقهور اراده الهی می داند در این دیدگاه، آثار مراتب وجود و اسباب و مسببات یکسره نفی می شود و دلایل عقلی و نقلی متعددی برای اثبات عقیده خود ارائه می دهند که همه این دلایل، اراده الهی را اثبات می کند ولی آن ها ، از تعلق اراده الهی بر مختار بودن انسان و اراده داشتن او غافل شده و به دامن جبر افتاده اند. از سوی دیگر در مقابل جبر، گروهی تفویض را اختیار کرده اند که انسان را مؤثر استقلالی در امور خود می داند. این گروه نیز دلائلی ارائه می دهند که دلایل آن ها جبر را باطل می کند و هیچ وجه استقلال انسان را مؤثر وجودی ثابت نمی کند. اما دیدگاه سوم، دیدگاه اعتدال امامیه است که امر بین الامرین نام نهاده شده است. دیدگاه اعتدال از یک طرف جبر که مخالف حکمت و عدل الهی است و منتهی به کفر می شود را ابطال می کند و از طرف دیگر تفویض که مخالف با قدرت و عزت الهی است و به شرک و طغیان می انجامد را نفی می نماید. امامیه معتقد است ، کار بندگان از یک سو در گرو اختیار و اراده فاعل و با مسئولیت او انجام می شود، پس به انسان منتسب

۵۳. قرائتی، محسن، تفسیر نور، ج ۳، چاپ پنجم، تهران: مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن،

۱۳۸۰.

۵۴. قمی، عباس، مفاتیح الجنان، ترجمه مهدی الهی قمشه ای، چاپ چهارم، قم: انتشارات

آیین دانش، ۱۳۸۹.

۵۵. قیم، عبدالنبی، فرهنگ عربی - فارسی، چاپ دوم، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۱.

۵۶. کرجی، علی، پرسمان قرآنی جبر و اختیار، چاپ اول، قم، نشر جمال، ۱۳۸۹.

۵۷. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، ج ۱، بی جا، بی جا،

علمیه اسلامیة، بی تا.

۵۸. محمدی ری شهری، محمد، حکمت نامه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، ج ۳، چاپ

دوم، قم: دارالحديث، ۱۳۸۶.

۵۹. _____، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، ج ۲، چاپ هفتم، قم:

دارالحديث، ۱۳۸۶.

۶۰. مجلسی، محمد باقر، حق الیقین، چاپ دوم، اصفهان: کانون پژوهش، ۱۳۸۱.

۶۱. مرتضی زاده، احمد، جبر درونی و نقد آراء اختیار، چاپ اول، تبریز: احرار تبریز، ۱۳۸۲.

۶۲. مصباح یزدی، محمد تقی، معارف قرآن، چاپ اول قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام

خمینی (ره)، ۱۳۷۶.

۶۳. _____، آموزش فلسفه، ج ۲، چاپ دوم، تهران: شرکت چاپ و

نشر بین الملل سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹.

۶۴. _____، ره توشه (مشکات)، ج ۲، چاپ چهارم، قم: مؤسسه

آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹.

۶۵. _____، آموزش عقاید، چاپ سی و دوم، تهران: شرکت چاپ

و نشر بین الملل سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۷.

۶۶. مطهری، مرتضی، انسان و سرنوشت، چاپ بیست و یکم، تهران: صدرا، ۱۳۸۰.

۶۷. _____، عدل الهی، چاپ سی و سوم، تهران: صدرا، ۱۳۸۵.

۶۸. _____، آزادی معنوی، چاپ چهل و پنجم، تهران: صدرا، ۱۳۸۸.

۶۹. _____، مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۶، چاپ سوم، تهران: صدرا،

۱۳۷۴.

۷۰. معلوف، لوین، فرهنگ عربی - فارسی، ترجمه محمد بندر ریگی، چاپ دوم، تهران: دفتر

نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۲.

۷۱. مقتدری، محمد تقی، نام ها و صفت های خدای رحیم در قرآن کریم، چاپ اول، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۲.

۷۲. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه ۲۷ و ۲۶ و ۸، چاپ هفدهم، تهران: دارالکتاب اسلامی، ۱۳۷۶.

۷۳. _____، یکصد و هشتاد پرسش و پاسخ برگرفته از تفسیر نمونه، چاپ چهارم، تهران: دارالکتاب اسلامی، ۱۳۸۶.

۷۴. _____، پیام قرآن، ج ۴، چاپ هفتم، تهران: دارالکتاب اسلامی، ۱۳۸۶.

۷۵. مکدرموت، مارتین، اندیشه های کلامی شیخ مفید، ترجمه احمد آرام، چاپ اول، تهران: مؤسسه مطالعات دانشگاه مکیل شعبه تهران، ۱۳۶۳.

۷۶. مهدوی، مجید، کتاب مبین، چاپ اول، قم: نشر گلستان، ۱۳۸۳.

۷۷. موسوی خمینی، روح الله، عدل الهی، چاپ اول، تهران: معاونت پژوهشی مؤسسه تنظیم و نشر امام خمینی (ره) ۱۳۸۷.

۷۸. _____، طلب و اراده، ترجمه احمد فهری، بی جا، بی جا، مرکز انتشارات علمی فرهنگی، ۱۳۶۲.

۷۹. موسوی نوری، سید محمد، اندیشه های استوار در شناخت باورهای اعتقادی، ج ۴،

چاپ اول، بی جا، نشر آفاق، ۱۳۸۳.

۸۰. نژاد سلیم، رحیم، حدود آزادی از دیدگاه مولوی، چاپ اول، بی جا، کتابخانه طهوری،

۱۳۶۴.

۸۱. هادوی نیا، علی اصغر، فلسفه اقتصاد در پرتو جهان بینی قرآن کریم، چاپ اول، تهران:

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۹.

۸۲. هاشمی رفسنجانی، اکبر، فرهنگ قرآن، ج ۲، چاپ چهارم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶.

۸۳. یوسفیان، حسن، کلام جدید، چاپ دوم، قم: مؤسسه آموزش و پژوهشی امام خمینی

(ره)، ۱۳۸۸.

کتاب عربی

۱. آقا تهرانی، میرزا جواد، میزان المطالب، چاپ چهارم، قم: مؤسسه راه حق، ۱۳۷۴.

۲. شمس، سید حسین، الامر بین الامرین، چاپ اول، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۵.

۳. مجلسی، محمد تقی، بحارالانوار، ج ۵، چاپ دوم، بیروت: مؤسسه وفا، ۱۴۰۳ (۱۳۶۳).

